

2014-03-26

Värdefull natur i Surahammars kommun - en rapport från Naturskyddsföreningen i Surahammar

Rapporten är avsedd att utgöra ett underlag för kommunens översiktsplanering och för samråd kring olika verksamheter som kan påverka värdefull natur i kommunen.

I rapporten redovisas områden och objekt som Naturskyddsföreningen anser är särskilt viktiga att lyfta fram i planeringen. Områden som betraktas som skyddade eller där skydd planeras redovisas inte på karta och i text. Det gäller följande områden:

Stora Flyten, Stormossen, befintligt naturreservat
Gölmossen, Högmossen, objekt i myrskyddsplan
Färmansbo urskog, befintligt naturreservat
Acktjärnsskogen, planerat naturreservat
Ulvramen, planerat naturreservat
Jan-Olsskogen, befintligt naturreservat
Gnien, befintligt naturreservat
Stingsmossen-Rövallsmossen, befintligt naturreservat
Stingsberget, befintligt kyrkoreservat
Djupmossen, Djupebo, befintliga naturreservat
Kohagen, befintligt kommunalt naturreservat

Som skyddade betraktas därutöver biotopskyddsobjekt och skogsobjekt med naturvårdsavtal.

Dessutom finns naturligtvis många enskilda mindre objekt i form av nyckelbiotoper, värdefulla lokaler för hotade och sällsynta djur och växter, gamla bebyggelsemiljöer m.m. som måste beaktas i planeringen. Det är därför viktigt att vid varje exploateringsföretag gå in i de olika underlag som finns, nyckelbiotopsinventeringar, ängs- och betesmarksinventering, våtmarksinventering, Artportalen m.m.

Kommunen bör aktivt ta initiativ till samråd med markägare, ideella naturvården och andra intressenter innan olika exploateringsföretag påbörjas eller beslutas. Kommunen bör också tillsätta resurser för att ta fram en genomarbetad naturvårdsplan.

I Surahammars kommun finns många intressanta och värdefulla naturmiljöer. Här finns odlingslandskap med vackra och artrika betesmarker, barr- och lövskogar och blandskogar, orörda våtmarker samt sjöar och vattendrag med rik flora och fauna. Genom att skydda och sköta dessa områden på rätt sätt kan vi bevara dessa och därmed lämna efter oss ett natur- och kulturarv till kommande generationer och öka den biologiska mångfalden.

Odlingslandskapet

En stor del av kommunens naturvärden är knutna till odlingslandskapet. Här finns ängar och betesmarker med ett rikt växt- och djurliv samt lövdungar med grova träd som hyser en rad sällsynta kryptogamer. Här finns också värdefulla småbiotoper i form av åkerholmar, renar, öppna diken, alléer, odlingsrösen och småvatten. Allt detta sammantaget bidrar också till att skapa en tilltalande landskapsbild. Bebyggelse på värdefulla ängs- och betesmarker eller annan exploatering måste självfallet undvikas om värdena ska bibehållas. Dessutom måste också småbiotoperna undantas från olika former av ingrepp.

Hagmarker

Hagmarkerna har hållits öppna av människa och djur under århundraden, vilket givit upphov till ett speciellt växtsamhälle som försvinner om markerna växer igen eller gödglas. Jungfrulin, fältgentiana, kattfot, månlåsbräken och prästkrage är exempel på växter som trivs i dessa marker. De ogödslade betesmarkerna hyser också en rik svampflora och ett mycket artrikt insektsliv. Bland svamparna finns många rödlistade arter av vaxskivlingar, rödskivlingar, jordtungor och fingersvampar. Flera av våra sällsynta fjärilsarter finns bara på de ogödslade naturbetesmarkerna. De utgör också ett viktigt kulturarv. Ett generellt hot mot naturbetesmarkerna är upphörd beteshävd med igenväxning och beskogning som följd. Kultivering och konstgödsling är andra hot.

Strandängar

Fuktiga, sidlänta marker utefter sjöar och vattendrag har ofta ett rikt fågelliv. De kallas strandängar genom att de tidigare varit viktiga slåttermarker. I dag är många igenväxta genom att hävden har upphört. Andra hålls öppna genom bete eller i vissa fall återkommande röjningar. I Gniens naturreservat och vid Magsjön finns sådana värdefulla strandängar. Hoten mot strandängarna är i första hand upphörd hävd.

Andra våtmarker i odlingslandskapet

Under senare år har våtmarker i odlingslandskapet restaurerats, såsom vid Felingen, Turkiesjön, Lönnbrosjön och för närvarande planerar Länsstyrelsen en liknande våtmark vid Lisjö ängar. Detta har gynnat ett rikt fågelliv. Alla restaureringsobjekt kräver underhåll i form av beteshävd eller slåtter, ibland också särskild vattenreglering.

Skogslandskapet

Skogslandskapet är en mosaik av myrar och olika typer av skogar. Det är i stor utsträckning ett produktionslandskap och inslagen av mer naturliga ekosystem är mycket obetydlig, möjligen med undantag för några lite större våtmarker. Det gör att kvarvarande värden är mycket angelägna att slå vakt om.

Myrar (mossar och kärr)

Bland de värdefullaste våtmarkerna i kommunen är de stora orörda mossarna. Denna miljö är det närmaste vildmark man kan komma, då de stora öppna mossarna är exempel på ursprungliga och orörda landskap. Denna typ av våtmark är väl representerade i Surahammars kommun, särskilt i den norra delen. Floran och faunan är särpräglad och speciellt kan nämnas fågelfaunan. Rikare kärrtyper med bl.a. orkidéer finns på några ställen men de allra rikaste typerna saknas på grund av att marken i kommunen är kalkfattig. Flera av de stora myrmarksobjekten är i dag skyddade som naturreservat, t.ex. Stora Flyten och

Stormossen, Stingsmossen och Rövallsmossen.

Generellt gäller att alla mossar och kärr, stora som små, är viktiga för variationen och den biologiska mångfalden i skogslandskapet. Under många år har dikningsverksamheten för skogs- och jordbruk varit intensiv och flertalet små våtmarker och flera stora har försvunnit och blivit produktionsmark. Även om hoten i dag är mindre måste man vara uppmärksam så att allvarliga skador på våtmarkerna undviks vid olika former av exploatering, vägbyggen m.m.

Skogar

I Surahammars kommun finner vi flera olika skogstyper, exempelvis rena gran- och tallskogar, hållmarkstallskogar, blandskogar med lövinslag, sumpskogar, skog i bergbranter etc. Större skyddade skogsområden finns i Jan-Olsskogen, Djupeboskogen och Stingsberget. Utanför reservaten är skogen kraftigt fragmenterad genom det allena rådande kalhyggesbruket. Det är därför viktigt att öka arealen skyddad skog och inte minst den generella hänsynen vid skogsbruk. Kommunen bör på eget markinnehav bedriva ett skonsamt, hyggesfritt skogsbruk samt skydda värdefulla skogar i kommunala naturreservat alternativt nyckelbiotoper.

Särskilt den tätortsnära skogen ska skötas med omsorg, då den är viktig för många människors rekreation och välbefinnande. I kommunen finns sådana skogar såväl i Surahammar (skogen kring elljusspåret), Ramnäs (skjutbaneskogen) som Virsbo (åsskogarna i anslutning till samhället). Små skogspartier inne i samhällena fungerar som gröna lungor. Även skogarna i övrig har naturligtvis stort värde för friluftslivet, svamp- och bärplockning, orientering m.m.

De stora biologiska värden som finns i kvarvarande rester av gammal skog är i första hand skogsbolags och enskilda skogsägares ansvar att beakta, men med tanke på att även andra verksamheter än skogsbruk kan påverka värdena måste nyckelbiotopsinventeringarna hela tiden finnas med i bilden i den kommunala planeringen.

I bebyggelsemiljöerna är lövskogar och lövträdsförekomster angelägna att slå vakt om. Särskilt gamla lövträd och i synnerhet ädla lövträd är viktiga miljöer för många ovanliga växter och djur, såväl kryptogamer som insekter och fåglar.

En skogstyp som är viktig att uppmärksamma i kommunen är åstallskogarna som är hemvist för några av de mer hotade växterna och djuren. De är dessutom viktiga strövskogar. Åstallskogarna är känsliga för skogsbruk genom att de är näringsfattiga. Samtidigt är de attraktiva att avverka, skogsgödsla, markbereda och tallplantera. Som geologiska objekt är åsarna dessutom av historiska minnesmärken med sina olika ytformer (strandvallar, åsryggar, skalgrus m.m.). Källutflöden och översilningar ger upphov till mycket speciella miljöer. Åsarna är dessutom viktiga grundvattenreservoarer, vilket man i kommunen lär vara väl medveten om. Lyckligtvis har täktverksamheten upphört. Det är en förhoppning att de gamla solöppna täktslänterna framöver i så stor utsträckning som möjligt kan hållas öppna. De är mycket viktiga miljöer för många sällsynta arter.

Sjöar och vattendrag

I Surahammars kommun finns drygt 80 sjöar. Alla sjöar och vattendrag är viktiga ur ekologisk synvinkel. Vattnet är en förutsättning för allt liv. Sjöar och vattendrag bidrar till att öka den biologiska variationen. Vattnet har sitt eget djur- och växtliv och längs stränderna finns värdefulla och artrika landmiljöer. Alla sjöar och vattendrag i kommunen bör därför betraktas som hänsynsområden. Strandskyddsbestämmelserna ska motverka exploatering av den strandnära naturen. Stränderna ska i första hand vara till för den biologiska mångfalden och för människors möjlighet till rekreation och tillträde.

Kolbäcksån är i stor utsträckning omgiven av jordbruksmark och sjöarna i systemet är därför tämligen näringsrika genom läckage från denna. De påverkas dessutom genom reglering i syfte att utvinna kraft. Flera av dem är ändå viktiga häckningslokaler för sjöfågel och i samband med vår- och höstöversvämningar viktiga rastplatser för flyttande fåglar. Naturreservatet Gnien är ett sådant objekt. Utanför ådalen är sjöarna mer näringsfattiga. En utpräglad skogssjö och från naturvårdssynpunkt mycket värdefull sjö är Vågsjön. Flera av de mindre skogssjöarna är s.k. fiskesjöar med utplantering av ädelfisk (tidigare ofta även rotenonbehandlade) och därmed med störda ekosystem men av värde för friluftslivet.

Värdefulla områden och objekt

Nedan förtecknas områden och objekt som bedömts vara särskilt värda att uppmärksamma i fysisk planering. Numreringen hänvisar till karta. Några områden är landskapsavsnitt med flera olika delområden. Delområdena har inte numrerats och avgränsats på kartan.

Följande förkortningar har använts i tabellen.

Naturvärden: B = botaniska, E = entomologiska, F = Friluftsliv, G = geologiska, O = ornitologiska. Redovisas utan inbördes ordning.

Rödlistning: EN = starkt hotad, VU = sårbar, NT = nära hotad

Nr	Område	Naturvärden	Beskrivning
1	Lisjöområdet	B, E, O, F	Odlingslandskap runt Norrsjön och Sörsjön. Naturbetesmarker, lövskogsdungar med hassel och ek, gammal tallskog. Rast- och häckningslokaler för fåglar.
	Delområden: Sörsjön, Norrsjön	B, F, O	Fågeltorn vid Norrsjön, beteshävdade stränder.
	Bovallen	B, O	Öppen och träd bärande hagmark. Mycket rik ängssvampflora med rödlistade arter En av två lokaler i kommunen med blåródling (VU), Hävd: nötkreatur.

	Holmtorpet	B, O	Öppen och trädbärande hagmark. Gamla träd: ek, asp, björk, tall, klibbal, sälg. Mycket rik ängssvampflora med rödlistade arter. Kulturinslag längs Lisjöbanan. Hävd: nötkreatur.
	Sjöhagen	B, O	Öppen och trädbärande hagmark. Gamla träd: ek, tall, klibbal. Flora och faunavärden. Hävd: nötkreatur.
	Hästlösa hagmark	B, O	Öppen och trädbärande hagmark gränsande mot Sörsjön. Gamla träd: tall, sälg, asp, björk, klibbal, spetshagtorn. Flora och faunavärden. Hävd: nötkreatur.
	Lisjö ängar,	O	Bäcksänka omgiven av åkermark och igenväxande våtmarker. Utvecklingsmöjligheter. Rikt fågelliv, speciellt rastande fåglar vår och höst. Restaureringsåtgärder på planeringsstadiet med länsstyrelsen och markägare.
	Dödshagen	B, O	Lövskog med grov asp och hassel. Ängsgranskog. Rödlistade svampar.
	Dalbacken	B, E, O	Hassel och ek. Mycket gammalt tallbestånd. Förekomst av bibagge (NT), som är föremål för ett nationellt åtgärdsprogram. Höga flora- och faunavärden.
	Hästlösa skog	B	Granskog med hasselinslag och bäckravin. Rik förekomst av rökpipsvamp (EN) och bombmurkla (VU). Båda arterna är föremål för ett nationellt åtgärdsprogram.
	Degran	B	Hassellund och orkidékärr. Mycket höga floravärden.
2	Område kring Västersjön och Västsura Delområden: Västersjön Västsura ekhage	 B, F, O B	 Odlingslandskap kring Västersjön med hagmark och ädellövskog. Rast- och häckningslokal för fåglar. Rik flora och fauna Öppen och delvis igenvuxen strandäng, där delar hävdas med nötkreatur. Utvecklingsmöjligheter finns. Rikt fågelliv. Öppen och trädbärande hagmark. Gamla träd: ek, björk, rönn. Intressant buskskikt med brakved, hassel, nypon. Mycket rik kärlväxt- och ängssvampflora. Järnåldersgravfält. Hävd: nötkreatur.

	Västsura hassellund	B, O	Hassellund med delvis grov asp. Yngre ekbestånd på sluttning. Bäckdråg och översilningar. . Nordväst mindre område med grov bok och ek. Förekomst av åtgärdsprogramarten rökpipsvamp (EN).
	Jobsbo/Brinken	B,O	Småskaligt odlingslandskap. Skogsbyn och skogsdungar med hassel. Rikt fågelliv. Höga floravärden. Förekomst av bombmurkla (VU)
	Västsura herrgård	B	Herrgårdsmiljö med ädla lövträd. Ek/askallé. Flora och faunavärden.
	Svedjorna	B	Granskog med bombmurkla (VU)
	Elingbo		Öppen och träd bärande hagmark. Rikt med odlingsrösen. Betat blandskogsområde med vattendamm. Mycket rik kärlväxt- och ängssvampflora. Enda lokalen med dadelvaxskivling (VU) och spetsvaxskivling.
3	Område norr om Surahammar	B, F, O	Mosaik av betesmarker, åkerholmar, skogsdungar och mindre skogsområden. Orörda åspartier med lärk och tall. Stort och livligt frekventerat rekreativt område nära tätort.
	Delområden:		
	Gatstugan skog	B	Bombmurkleskog med stort antal fruktkroppar
	Gatstugan hagmark	B, O	Öppen och trädbärande hagmark mellan Gatstugan och Magsjön. Strandäng med intressant flora. Moränmarkerna hyser mycket rik ängssvampflora. Värdefullt fågelområde. Talldungar. Hävd: nötkreatur.
	Magsjön med ängar	B, O	Öppna och välhävdade strandängar med rik flora och fauna. Hävd: nötkreatur.
	Magforstorp	B	Öppen och trädbärande hagmark. Dunge med gammal granskog. Hävd: nötkreatur.
	Slagghögarna	B	Blandskog på basisk mark. Unik svampflora med svamparter som är gynnade/beroende av högt pH.
	Svenskbyskogen	B, F	Äldre barrblandskog med inslag av gamla tallar och asp. Rödlistade arter.
4	Vågsjön/Vågön	B, F, O	Näringsfattig skogssjö med rikt fågelliv. Värdefulla strandskogar med grova tallar.
5	Hovmossen	B, E, O	Mosse med värdefull flora och fauna, speciellt fågellivet, fjärilsfaunan.

6	Baståsen	B, O	Naturbetesmarker med rödlistade arter, hassel. Sumpskog med strutbräken.
7	Glåpmossen	B, O	Främst tall/skvattrammosse. Gamla tallar med exempelvis rödlistade arterna tallticka ((NT) och vintertagging (NT). Aspholme i kanten mot Glåpen. Lövsumpskogar i randområdena.
8	Område vid Näs	B, O	Strandnära skogar med höga naturvärden
	Delområden: Näs	B, O	Strandnära skog med inslag av ek, aspdungar. Flora och faunavärden med rödlistade arter.
	Haga sumpskog	B, O	Sumpskog. Förekomst av hartmansstarr (VU). Mindre hackspett.
9	Område vid Långsjön	B, F, O	Rekreationsområde med höga naturvärden
	Delområden: Långsjön	B, F, O	Strandridåer med gammal skog. Vandringsleder, viktigt rekreationsområde. Flora och faunavärden.
	Björbolunden	B	Blandskog med hassel, ek och lind med förekomst av bl.a. lunglav (NT). Nyckelbiotoper med rödlistade arter.
	Billsbo	B	Äldre ekbestånd och hassel. Bäckdråg med hassel och med åtgärdsprogramart rökpipsvamp (EN). Granskog med bombmurkla (VU)
10	Värsmossen	B	Öppen och trädbevuxen myr med orkidéer, slätterblomma, tallticka (NT).
11	Lomtjärn - Ljusvattnet	B, O	Myr och sjösystem med inslag av gammal skog
12	Usträngsbo och Bosjön	B, O	Småskaligt odlingslandskap i anslutning till Bosjön. Hävd: nötkreatur. Förekomst av praktvaxskivling (NT).
13	Stenramen och Djupramen med Djupramsmossen och Lappkärrsmossen	B, O	Mycket värdefullt våtmarksområde med tall/skvattrammossar och sumpskogar. Lokal för Kung Karls spira.
14	Östra Vålen, omgivande mossar	B, O	Sjö med anslutande värdefull våtmark. Rikt fågelliv.
15	Kavelbromossen	B	Öppen och trädbevuxen mosse med bl.a. orkidéer.
16	Område vid Gnien	B, O	Restaurerad våtmark och öppet odlingslandskap i anslutning till naturreservat
	Delområden:		

	Högbybaden	O	Rastlokal för fåglar. Området bör införlivas i Gniens NR.
	Norrby	B, O	Öppen och trädbärande hagmark. Gamla träd. Ask. Rik kärlväxt- och ängssvampflora. Rik förekomst med kattfot. Blårödling (VU). Hävd: nötkreatur.
17	Skjutbaneskogen och Älgmossen	B, F	Tätortsnära skog med höga natur- och rekreationsvärden. Förekomst av bland annat mosippa (EN). Värdefull våtmark.
18	Källdalsmossen	B, O	Myr. Häckande trana, sångsvan. Orrspel
19	Ulvsbomuren	B, O	Äldre bebyggelse med betesmarker och värdefulla blandskogsområden med rik förekomst av lunglav (NT).
20	Skogsmuren	B, O	Öppna och trädbärande hagmarker kring gammalt kolartorp. Mycket rik kärlväxt- och ängssvampflora. Fältgentiana (EN), sepiavaxskivling (VU) , praktvaxskivling (NT). Hävd: nötkreatur + slätter.
21	Långkärren – Rökedalsmossen	B, O	Myr som eventuellt kommer att ingå i ett större naturreservat. Länsstyrelsenivå.
22	Näset och Hillersberget		Halvö med gammal löv-/barrskog, sumpskog. Flera rödlistade arter.
23	Lönnbromossen, Lönnbrosjön	B, E	Kärr med orkidéer, slätterblomma. Viktig fjärilsfauna. Med intilliggande slättermarker utgör området en mycket skyddsvärd blandbiotop. Restaurerad fågelsjö med omgivande betesmark
24	Torenmossarna	B, O	Myr med värdefull flora och fauna.
25	Seglingsbergsområdet	B, G, O	Betes- och åkerlandskap mot området vid Turkiesjön . Värdefulla åspartier med äldre tallskog. Geologiska värden för åsen mellan Seglingsberg och Näs.
26	Lyckans stjärna	B	Öppna steniga moränmarker med lägre liggande bäckdrag, kärrmark. Enstaka träd. Torpruiner. Hävd: nötkreatur.
27	Grindstugan	B, O	Stora öppna och trädbärande hagmarker. Intressant kärlväxt- och ängssvampflora. Asp, hålträd. Hävd: nötkreatur. Lokal för vädndärfjäril (VU) i kraftledningsgata.

28	Felingen	O	Restaurerat våtmarksområde, beteshävdade marker.
29	Sjönära landskap syd Virso	B, O	Odlingslandskap med värdefulla sjönära skogar.
30	Trundhemsmossen – Hökebosmossen	B, E, O	Flora och fauna. Fågelliv. Väddnätfjäril (VU), fridlyst inom EU.
31	Gammelby och Muggbo hassellund	B	Öppen och trädbärande hagmark. Kulturhistoria med bevarad gammal bykaraktär. Praktvaxskivling (NT) , enda lokalen i länet med den mycket sällsynta sotfingersvampen (VU). Hävd: nötkreatur. Bombmurkla SO Gammelby. Gammal blandskog med inslag av hassel. Rödlisterade svampar. Väddnätfjäril.
32	Brännmossen – Orrsjösmossen	B, O	Flora och fauna. Öppna och tall/skvattrambevuxna mossar, sumpskogar, myrholmar med asp. Växtlokal för de sällsynta lavarna aspgelélav, stiftgelélav och lunglav. OBS! Mellanliggande sandtallskog hyser 10-tal rödlistade arter och sammantaget bör detta område skyddas permanent i reservat alt. nyckelbiotoper.
33	Vallsjöbäcksdalen Nordanöträsket	B, O	Lokal med slätterblomma och svartbräken. Värdefull fågelvåtmark.
34	Slogmossen – Orrmossen	B, O	Orörd mosse med inslag av äldre barrskog
35	Timmerbacksmossen	B	Våtmark med intressant flora och fauna. Orkidéer, jungfrulin, klockljung.
36	Björksnarsravinen	B	Gammal örtrik granskog med ett 20-tal rödlistade arter. Förekomst av raggtagsvamp (EN).

Denna rapport har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av Tom Sävström (070-584 59 09), Lars Bsenko (0220-317 82) och Einar Marklund (0220-36401).

